

СТВОРЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ У МАЙБУТНІХ ІТ-ФАХІВЦІВ

У цій статті розглянута важливість створення мотивації до професійно-орієнтованої комунікації у студентів немовних спеціальностей, зокрема у майбутніх ІТ-фахівців, у процесі вивчення іноземної мови. Визначається поняття мотивації, розглянуті проблеми відсутності мотивації у студентів, подано поради щодо підвищення мотивації при вивченні іноземної мови з огляду на вимоги сучасного ринку праці, розглянуто важливість комунікативної компетентності як змістового компонента професійної діяльності спеціалістів ІТ-індустрії.

Ключові слова: мотивація; мотив; професійна спрямованість студентів; внутрішні та зовнішні фактори; пізнавальні мотиви; ефективність навчального процесу; професійно-орієнтоване навчання іноземних мов; майбутні фахівці з інформаційних технологій.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Інтеграція в європейський освітній простір спричинила зміни в освітньому ринку України, включаючи професійну підготовку майбутніх фахівців з інформаційних технологій, які повинні вміти адаптуватися до багатокультурного, багатомовного середовища для реалізації особистих та професійних потреб. Високий рівень володіння іноземною мовою необхідний для ефективного спілкування, культурної обізнаності, здатності швидко адаптуватися та плідно працювати в багатомовній та полікультурній команді це ключові вимоги стратегій найму роботодавців сучасного ринку праці. У професійній діяльності майбутній фахівець повинен мати уявлення про новітні науково-технічні досягнення у своїй виробничій сфері, використовуючи при цьому іншомовні джерела інформації. Загальновідомо, що володіння іноземною мовою не тільки розширює кругозір і загальний інтелектуальний рівень фахівця, але є невід'ємним компонентом професійної компетентності майбутніх фахівців. Питання мотивації професійної спрямованості завжди було і є актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Окремим аспектам ролі комунікативної компетентності у різних сферах життя людини як особистості, так і суб'єкта професійної діяльності присвячені праці Г. Андреєвої, Л. Балабанової, С. Блека, О. Бодальова, І. Вікентьєва, Ю. Жукова, Ю. Крижанської, С. Максименка, Б. Обритька, Ф. Панкратова, Л. Петровської, Г. Почепцова, Н. Растьянікова, С. Ромата, П. Третьякова тощо. Утім, сучасні науковці тільки зараз почи-

нають всебічно досліджувати комунікативну компетентність фахівців ІТ-індустрії. Вивченням мотивації людини займалися Д. Макклелланд, Д. Аткинсон, Г. Хекхаузен, Г. Келлі, Ю. Роттер, К. Роджерс, Р. Мей, А. Н. Леонтьєв. Проте формування мотивації та професійної спрямованості студентів у процесі вивчення іноземних мов не достатньо досліджене.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в тому, щоб з'ясувати та систематизувати особливості процесу формування мотивації студентів немовних спеціальностей, зокрема майбутніх спеціалістів у галузі інформаційних технологій, до професійно-орієнтованої комунікації при вивченні іноземної мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтеграційні процеси передбачають створення єдиної європейської зони вищої освіти та науки задля забезпечення високого рівня мобільності українського студента, конкурентоспроможності вітчизняного фахівця на світовому ринку праці та приєднання системи вищої освіти України до Болонського процесу. Підвищення якості вищої освіти передбачає не тільки обсяг знань за фахом, але й здатність майбутніх випускників до їхнього творчого застосування у реалізації завдань фахового спрямування, спроможність здійснювати іншомовне спілкування з фахівцями з інших країн, а також виконувати професійну діяльність в умовах іншомовного середовища.

Мотив – спонукальна причина дій, вчинків людини; це поняття, яке пояснює, чому людина робить те, що вона робить. Мотиви, цілі і стратегії важко відрізнити в контексті цільового навчання, тому що оптимальні форми мотивації до навчання і оптимальні стратегії для вдосконалення навчання є невід'ємні. У контексті практичного заняття з іноземної мови,

поняття «мотивація студента» може використовуватися для пояснення рівня інтенсивності уваги та зусиль студента, витрачених на виконання різноманітних завдань. Отже, мотивацією для студента виступає бажання вчитися заради досягнення не тільки академічної мети, а й для професійного зростання. Професійна спрямованість організації навчального процесу на уроках іноземної (англійської) мови сприяє підвищенню навчальної активності не лише на цих заняттях, але й впливає на розвиток позитивного відношення до своєї майбутньої професії. У процесі виконання різноманітних завдань мовного спрямування у студентів формується краще розуміння тієї чи іншої професійної проблеми. Коли рівень підготовки зростає, зростає й впевненість у собі як у майбутньому фахівцеві. Таким чином, спостерігається зв'язок усвідомлених мотивів навчальної діяльності з потребою в досягненнях. Потреба в досягненні має значний вплив на результати діяльності взагалі та навчальної діяльності. Вона сприяє розвитку загального рівня мотивації навчання.

Особливістю навчання іноземної мови як навчального предмета в немовному ЗВО є те, що студенти не завжди усвідомлюють доцільність її вивчення; немає чіткої обґрунтованості цілей і набору умінь, якими повинен володіти фахівець. Викладачі іноземних мов не є спеціалістами з профільних, особливо технічних, дисциплін, які вивчають студенти, не завжди знають сучасний зміст та потреби галузі, майбутніх спеціалістів якої вони мають підготувати компетентними щодо використання іноземних мов у їхній професійній діяльності. Тому співпраця з викладачами профільних дисциплін і представниками провідних компаній є надзвичайно важливою для створення змістовних комплексних програм з іноземної мови. Коли студенти усвідомлюють, що знання та навички, що вони отримують на заняттях з іноземних мов, дійсно допомагають їм у працевлаштуванні і подальшій упевненій роботі на посаді, сприяють їхньому кар'єрному зростанню їхня мотивація значно підвищується. Зрозуміло, що грамотно викладати свої думки можна навчитися, перш за все, у процесі живого спілкування. Багато студентів без особливого ентузіазму виконують традиційних рутинних академічних домашніх завдань і віддають перевагу підготовці творчих проєктів, де вони відчувають себе максимально наближеними до середовища майбутньої професії.

Студент немовного факультету має бути спеціалістом, який володіє достатнім рівнем комунікативної компетенції в певній сфері діяльності. Під комунікативною компетентністю розуміють здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування [2]. Вона передбачає вміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти і бути зрозумілим для партнера по спілкуванню. Комунікативна компетентність формується в умовах безпосередньої взаємодії, тому є результатом досвіду спілкування між людьми. У процесі опанування комунікативної сфери людина запозичає з культурного середовища засоби аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і візуальних форм.

Виокремлюють такі складові комунікативної компетентності:

- орієнтованість у різноманітних ситуаціях спілкування, яка заснована на знаннях і життєвому досвіді індивіда;
- спроможність ефективно взаємодіяти з оточенням завдяки розумінню себе й інших при постійній видозміні психічних станів, міжособистісних відносин і умов соціального середовища;
- адекватна орієнтація людини в самій собі – власному психологічному потенціалі, потенціалі партнера, у ситуації;
- готовність і вміння будувати контакт з людьми;
- внутрішні засоби регуляції комунікативних дій;
- знання, вміння і навички конструктивного спілкування;
- внутрішні ресурси, необхідні для побудови ефективної комунікативної дії у визначеному колі ситуацій міжособистісної взаємодії [2].

Таким чином, комунікативна компетентність постає як структурний феномен, що містить як складові цінності, мотиви, установки, соціально-психологічні стереотипи, знання, вміння, навички. Ситуація, яка потребує виходу за межі стереотипів, установок, ролей, що склалися, завжди передбачає продуктивне спілкування. Репродуктивне, або стандартизоване спілкування передбачає взаємодію «за стандартом», «за сценарієм». Можна говорити також про зовнішнє, поведінкове, оперативно-технічне і індивідуально-значеннєве спілкування [3]. Однією із складових комунікативної компетентності є вміння усвідомлювати і долати комунікативні бар'єри. Такі бар'єри можуть виникати, наприклад, при відсутності розуміння ситуації спілкування, що викликається розходженнями між партнерами (соціальними, політичними, фаховими, які породжують різну інтерпретацію тих самих понять, що обумовлюють різноманітне світовідчуття, світогляд, світосприймання).

Розвиток комунікативної компетентності має сприяти професійній та особистісній підготовленості випускників вузів до працевлаштування та відповідати вимогам сучасного ринку праці. Піднятися по кар'єрних сходах у сфері інформаційних технологій можна різними способами. Можна за мірою вдосконалення знань і навичок постійно переходити з однієї компанії в іншу, щоразу в більш велику і таку, що активно розвивається, і, відповідно, пропонує більш високі зарплати. Можна просуватися вгору по одній службовій драбині. Раніше існував стандартний кар'єрний шлях ІТ-фахівця: початківець займався технічною підтримкою користувачів, потім ставав системним адміністратором мережі, далі починав розробляти програмне забезпечення, потім отримував посаду керівника проєктної групи і в підсумку міг стати начальником відділу автоматизації або менеджером вищої ланки в області інформаційних технологій. Сьогодні число «точок вход» у кар'єру і способів просування збільшилося. Наприклад, зараз розробники часто йдуть у бізнес-аналіз та консалтинг, а потім переходять у проєктне управління та ІТ-менеджмент, де суто технічних знань та навичок вже недостатньо, а виникає потреба в високорозвинених кому-

нікативних вміннях та навичках. В останні роки зріс попит на ІТ-менеджерів, які вміють розробляти стратегії розвитку інформаційних систем компанії, керувати закупівлею технічного обладнання для роботи співробітників компанії і стежити за встановленням необхідних комп'ютерних програм, а також проводити навчальні тренінги по роботі з новими програмами та обладнанням. В обов'язки ІТ-консультантів входить проведення численних презентацій та тренінгів, ІТ-директор здійснює керівництво проектами будь-якої складності, у тому числі і великими чи комплексними (тобто за участю партнерів і підрядників) проектами, здійснює в основному управлінсько-організаторську діяльність, управляє як діяльністю безпосередньо підпорядкованих йому керівників програм, менеджерів проектів, так і підрядників і партнерів. Для подолання «штучності» спілкування, налагодження взаємодії, уникнення комунікативних невдач виникає необхідність вирішити проблему навчання майбутніх ІТ-спеціалістів використанню вербальних та невербальних комунікативних засобів в усному спілкуванні рідною та іноземними мовами, зокрема під час проведення диспутів, тренінгів, публічних виступів, презентацій, перемовин, зустрічей та в повсякденному керуванні персоналом. Техніка презентації – важлива комунікативна навичка, якої треба спеціально навчатись. Це вимагає не тільки знання мови, але й уміння правильно відібрати, обробити та подати інформацію, адаптувати її до конкретної аудиторії, враховуючи її професійні, демографічні, соціальні, гендерні і культурні особливості та можливі міжкультурні розбіжності в сприйнятті інформації. Принципово важливим є володіння прийомами невербальної комунікації, оскільки на основі багатьох дос-

ліджень можна зробити висновок, що саме через засоби невербальної комунікації сприймається приблизно 93 % усно викладеної інформації. Звичайно, існують так звані природжені промовці, які цим навичкам не вчилися і все ж здатні робити блискучі презентації, але, на жаль, таких меншість. Та хоч талантом оратора володіють одиниці, навчитися здійснювати якісні презентації, вміло користуючись прийомами цієї комунікативної діяльності, можуть усі.

Що стосується особистісних характеристик, універсального набору особистісних якостей, необхідних для ІТ-фахівця, не існує, усе залежить від конкретної спеціальності. Так, від фахівця в галузі технічної підтримки інфраструктури вимагається відповідальність, професіоналізм, готовність постійно вчитися і переучуватися; фахівцеві з підтримки кінцевих користувачів потрібні увага до співрозмовника і психологічна адаптивність; розробнику програмного забезпечення необхідні широта мислення і системний підхід до розглянутій задачі; аналітику – уміння працювати в команді.

Отже, комунікативна компетентність постає як інтегральна якість особистості, що виконує функцію адаптації й адекватного функціонування особистості в соціумі, містить у собі установки, стереотипи, позиції спілкування, ролі, цінності, творчий потенціал особистості. Слід приділяти особливу увагу розвитку мотивації до професійно-орієнтованої комунікації. Вміння ефективно та правильно використовувати вербальні і невербальні засоби комунікації під час проведення презентацій, тренінгів, публічних виступів, перемовин, зустрічей та у ефективному керуванні персоналом суттєво підвищить цінність ІТ-спеціаліста на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Gary N. Chambers. *Motivating language earners modern languages in practice* ; 12, Multilingual Waters, 2009.
2. Галус О. М. Мотиваційна діяльність особистості в контексті її соціальної адаптації / О. М. Галус // Гуманітарні науки. – 2002. – № 2 – С. 82–89.
3. Кузнецова О. О. Психологічні особливості розвитку іноземного мовлення студентів у немовних вузах : дис. канд. психол. наук : 19.00.07 / Острог. – К., 2008. – 160 с.
4. Винниченко Н. А. Влияние проблемно-коммуникативного курса обучения английскому языку на психологические характеристики обучаемых : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. – Харьков, 2005. – 175 с.
5. Pearce T. Building personal skills into a master of engineering degree / T. Pearce // Proc. Global Congress on Engng. Educ., Cracow, 2008. – 369 p.
6. Тихонова Т. Б. Психолого-педагогічні резерви підвищення ефективності групової учбово-пізнавальної діяльності з вивчення іноземної мови на неспеціальних факультетах вузів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2004. – 179 с.
7. Keane A. Communication trends in engineering firms : implications for undergraduate engineering courses / A. Keane, I. S. Gibson // International J. of Engng. Educ. – 2009. – Vol. 15, № 2.– pp. 115–121.
8. Моркотун С. Б. Вербальні та невербальні засоби комунікації презентатора. / С. Б. Моркотун // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 14 (273), Ч. I – 2013.
9. Lucas Stephen E. *The Art of Public Speaking*. – McGraw-Hill, 1995. – P. 270–276.
10. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. / Н. П. Волкова. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 256 с. – (Серія «Альма-матер»).

N. Kolotiy,

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine

CREATION OF MOTIVATION TO PROFESSIONALLY ORIENTED FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATION FOR FUTURE IT-PROFESSIONALS

Integration into European educational space caused the changes in the Ukrainian educational market including professional training of future IT-specialists who should be able to adapt to multicultural, multilingual environment for the realization of personal and professional needs. The concept of professionally oriented foreign language training is analyzed and defined by scientists as a

process of teaching foreign languages oriented to the formation of foreign language professional competence for solving professional tasks in their sphere. The leading role of foreign language education consists in effective communication, cultural awareness, ability to work and adapt to multilingual and multicultural teams and high level of communication competence, which are considered as the key requirements of the recruitment strategies of employers.

The question of motivation for professional orientation has always been and is relevant. New economic conditions, new approaches and requirements to the content of education can't be implemented without innovative approach to improvement of training methods. The modern expert is more likely to master not the sum of knowledge, but the set of key competences including such modern resource as a foreign language. Foreign language occupies a special place in the education system in the era of culture globalization. For the modern professional it is not only a means of communication, but also the source of intellectual, cultural and professional personality development and the factor of society's social, economic, scientific and technical progress. Foreign language skills in the field of professional communication enable to facilitate socialization in the labor market, to adapt to dynamically changing conditions and to apply knowledge in creating new competitive products.

Application of the context approach principles in foreign language training allows to solve such problems as: increasing foreign language learning motivation and forming professional interests and motives in complex with other disciplines; developing the expert's system thinking, understanding one's own professional identity, place and role in professional community and society as a whole; forming the expert's identity possessing social skills of interaction and communication, individual and joint decision making; developing responsible relation to business, social values and principles of professional team or society. An example of context approach application in teaching profession oriented foreign language communication is conducting integrated classes in the form of foreign language educational projects developed by teachers of foreign languages department in cooperation with professional department specialists.

Key words: motive; students professional orientation; internal and external factors; cognitive motives; educational process efficiency; professionally oriented foreign language training; future IT-specialists.

Н. В. Колотій,
 ЧНУ ім. Петра Могили, з. Николаев, Україна

СОЗДАНИЕ МОТИВАЦИИ К ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ КОММУНИКАЦИИ НА ИНОСТРАННОМ ЯЗЫКЕ У БУДУЩИХ ИТ-СПЕЦИАЛИСТОВ

В данной статье рассмотрена важность создания мотивации к профессионально-ориентированной коммуникации студентов неязыковых специальностей, в частности у будущих ИТ-специалистов, в процессе изучения иностранного языка. Определяется понятие мотивации, рассмотрены проблемы отсутствия мотивации у студентов, представлены советы по повышению мотивации при изучении иностранного языка с учетом требований современного рынка труда, рассмотрены важность коммуникативной компетентности как содержательного компонента профессиональной деятельности специалистов ИТ-индустрии.

Ключевые слова: мотивация; мотив; профессиональная направленность студентов; внутренние и внешние факторы; познавательные мотивы; эффективность учебного процесса; профессионально-ориентированное обучение иностранным языкам; будущие специалисты по информационным технологиям.

Рецензенти: Болюбаш Н. М., канд. пед. наук, доцент, ЧНУ ім. Петра Могили, м. Николаїв, Україна;
 Букач М. М., д-р пед. наук, професор МНУ ім. В. О. Сухомлинського, м. Николаїв, Україна.